

Dhananjayaram Gadgil Library

GIPE-PUNE-079208

॥ श्री ॥

निबंधमाला.

लेखक

कै० विष्णु कृष्ण चिपळूणकर.

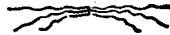
तिसरी आवृत्ति.

सम्पादक

वासुदेव विनायक साठे, बी. ए. (टिळक) मुख्याध्यापक, 'टिळक राष्ट्रीय पाठशाला'.

मुद्रक व प्रकाशक

रा. रा. शंकर नरहर जोशी यांनी १०२६ सदाशिव पेठ, पुणे शहर येथे आपल्या,
'चित्रशाला' छापखान्यांत छापून प्रसिद्ध केली.

सन १९२६

x M501

E7

79208

दोन शब्द.

के. विष्णुशास्त्री चिपळूणकर यांनी निबंधमाला मासिक पुस्तक सन १८७४ च्या जानेवारीपासून सुरू केले, व त्याचे एकंदर ८४ अंक काढून ते आपल्या हयातीतच बंद केले. या श्रवणाच्या वर्षी विष्णुशास्त्री यांचेवर कोणकोणते प्रसंग आले व त्यांतून ते पार वसे पडले याचे वर्णन त्यांचे बंधु के. लक्ष्मणराव चिपळूणकर यांनी त्यांच्या चरित्रात चांगले लिहिले आहे. ते वाचकांनी अवश्य वाचून घ्यावे. निबंधमाला मासिक पुस्तक शास्त्रीबुवांनी एकठ्यानेच चालविले असून त्यांत प्रारंभी निबंध, नंतर शुभाशितें, विनोदमहादश्यायिका व निबंधासंबंधांचा पत्रव्यवहार अशीं सदरे असत. यांपैकी 'शुभाशितसंग्रह' आणि 'विनोद महादश्यायिका' हीं दोन वेगळी पुस्तकरूपाने छापलेली आहेत. 'पत्रव्यवहार' मात्र आतां कोठे पहावयास मिळण्याचा संभव नाही.

मासिकरूपाने निबंधमाला छापल्यानंतर त्यांतील निबंधाच्या आणखी दोन आवृत्ति निघाल्या; एक आर्यभूषण छापखान्याने छापलेली व दुसरी रा. छ. बा. मांडे यांनी छापलेली. याखेरीज निबंधमालेंतील कांही लेख, व केसरी, श. लापत्रक वगैरे इतर ठिकाणचे शास्त्रीबुवांचे कांही लेख रा. रा. खंडेराव भिकाजी बेलसरे यांनी छापले होते, व 'आमच्या देशाची स्थिति' आणि 'इतिहास' हे दोन निबंध स्वतंत्र निघाले.

निबंधमालेची ही आवृत्ति छापण्याचे ठरले तेव्हा चित्रशाळेच्या म्यानेजरांनी या आवृत्तीची पर्की प्रुफे पाहण्याचे काम मजला संगितलें व ते मी पतकरलें. या कामाबद्दल चित्रशाळेचे मालकाकडून मला जो मोबदला मिळाला तोहि इतर ठिकाणी असल्या कामाबद्दल मिळालेल्या मोबदल्याहून पुष्कळच चांगला मिळाला हे येथे आनंदाने नमूद केल्याशिवाय माझ्याने राहवत नाही. असो. ही आवृत्ति छापण्याचे काम १९१५ च्या आगस्ट सप्टेंबर-मध्ये जें सुद्धे झालें तें १९१७ च्या जूनमध्ये संपलें.

निबंधमालेची ही कांही प्रस्तावना नव्हे. केवळ चित्रशाळेने छापलेल्या या आवृत्तीच्या प्रस्तावनेदाखल हे दोन शब्द आहेत. ते अधिक किती असणार ?

पुणे, ता. १२ जून १९१७.

हरि रघुनाथ भागवत.

अनुक्रमणिका.

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

१ मराठी भाषेची सांप्रतची स्थिति.

१—११.

उपोद्घात १, प्रस्तुत विषयाचे दोन विभाग १, आलीक-
डोल विद्वानांचे मराठी भाषेविषयी मत २, तिची खरी
ओग्यता; सांप्रतचा न्हास, व त्याची कारणे २, तिच्या
अभिवृद्धीचे लोक उपाय सुचवितात ते—त्यांचे खंडन ३,
शंका— तिचे निवारण ४, आपल्या भाषेची कठिण
स्थिति ५, तिच्या उत्कर्षाचे खरे उपाय ५, संस्कृत भाषेचे
उत्कृष्ट साहाय्य ६, उपसंहार ६, भाषाभिवृद्धीची हल्लीची
दशा ७, वर्तमानपत्रे ७, मासिक पुस्तके ८, इतर ग्रंथ ९,
ते चांगले न होण्याची कारणे ९.

२ प्रस्तुत मालेचा उद्देश.

११—२२.

सध्याची चोहोंकडची गढबड १२, भाषेच्या संबंधानें उद्योग;
पत्रे पुढे सरसावून पुस्तके मागे पडल्याची कारणे १२,
पत्रे व मासिक पुस्तके यांचे विभक्त होणे १४, मासिक
पुस्तकांचा इतिहास—नव्याजुन्यांची तुलना १४, अशा
पुस्तकांची मूळ कल्पना; ती नाट न उचलल्यामुळे
कित्येक पुस्तकांत आलेले मोठे दोष १५, मासिक पुस्त-
काच्या खऱ्या स्वरूपाविषयी मत; त्यांसून झालेले लोक-
हित १६, तसें इकडे होण्यास कोणती गोष्ट कमी आहे ?
१७, अशा पुस्तकांपासून आपणांस होणारे फायदे—
१८, मराठीच्या द्वारे सामान्य लोकांस ज्ञान १८, ग्रंथा-
भिरुचीची वृद्धि २०, भाषेचे पुनरुज्जीवन, विटंबना-
निवारण आणि अभिवृद्धीस आरंभ २०, आणखी एक
उपयोग २१, पुनः सूचना २१.

३ विद्वत्त्व आणि कवित्व.

२२—३०.

काव्यविवेचनशास्त्र; त्याचा आपल्या लोकांत अभाव
२२, प्रकृत निबंधाचा विषय २३, कवितेच्या स्वरूपा-
विषयी निरनिराळ्या लोकांची निरनिराळीं मते २३,
काव्याचे लक्षण; उदाहरणे २५, कवित्व ईश्वरी देणें होय;
प्रासादिक कवितेची उदाहरणे २८, अशा कवितांतील
चमत्कारिक खुबी २९—३०.

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठ

४ विद्वत्त्व आणि कवित्व.

१०—४३

अवतरण ३०, कवित्वास विद्वत्त्व अनुकूल होय हा लोक-
भ्रम ३०, तर्कशालाचा कवित्वाशी अत्यंत विरोध;
कवीचें मन आणि तत्त्वज्ञाचें मन; उदाहरण—चंद्र ३१,
कल्पनेच्या विकासानंतर बुद्धीचा विकास ३४, कवित्वास
आवश्यक गुण ३५, 'कवि' शब्दाची व्याख्या ३५,
कवीचा मुख्य गुण—सद्दयता ३६, स्वभाववर्णन
३७, प्राचीन कवींच्या उत्कर्षाची कारणे ३९, इतर
अप्रधान गुण ४०, दोहोंचा योग ४२, विद्वत्तेची गति
कोठपर्यंत ? ४२, एकंदर सिद्धांत ४३.

५ संपत्तीचा उपभोग.

४३—५३.

विषयनिरूपण ४३, प्रस्तुत विषयावर तीन प्रकारचा
मतभेद ४३, पहिलें मत; त्याचें समर्थन ४४, त्याचें
खंडन ४५, निर्णय ४६, दुसऱ्या मताचें विवेचन ४६,
तिसऱ्याचें विवेचन ४८, मुख्य विषय ४८, संपत्तीच्या
उपभोगाचे प्रकार ४८, कृपण व विषयी ४९, मिजासी
लोक ४९, रिकामपणाचें दुखावदत्व ५०, रिकामपणाचे
अनर्थ ५१, संपत्तीच्या उपभोगाचा आणखी एक प्रकार—
धर्म ५२, युरोपियन लोकांचा कित्ता—एकंदर होणारें
हित ५३.

६ इतिहास.

५४—६५.

प्रकृत विषयाचें स्वरूप ५४, 'इतिहास' शब्दाची व्युत्पत्ति,
मूळचा व आतांचा अर्थ ५४, इकडच्या प्राचीन इतिहा-
साचा अभाव; त्याची कारणे ५४, उपलब्ध असणारे
कांहीं ग्रंथ; त्यांवरून अनुमान ५५, या देशाच्या प्राचीन
इतिहासाची माहिती होण्याची दुसरी साधने ५६,
इतिहासाची उत्पत्ति व प्रसार ५७, इतिहासाचा उपयोग;
त्यावर आक्षेप घेणारे लोक ५८, पहिला उपयोग—
जिज्ञासावृत्ति ६०, दुसरा उपयोग—सदुपदेश ६०,
तिसरा—मनास प्रसन्नत्व व उन्नति ६१,

७ इतिहास.

६५—७४.

इतिहासाचा चवथा उपयोग—मनोरंजन ६५, पांचवा—
बीतिज्ञान ६७, सहावा—मनाचें पोषण ६९,

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठ

८ इतिहास.

(समाप्त) ७५—९५.

आपल्या देशाविषयी एकंदर जगाचें मत ७५, आपलें स्वतःचें मत ८२, ' बाबा राम कोतवाल ; ' ' पुण्याचें वर्णन ' ८५, हिंदुस्थानच्या इतिहासाची इंग्रजांस गोडी व माहिती ८८, आमची गोडी व माहिती ९०, उपसंहार ९२, लोकांस सूचना ९३.

९ भाषादूषण.

९५—१०८.

विषयोपक्षेप ९६, दूषणाचें स्वरूप ९६, त्याची कारणे ९७, त्याचा प्रचार ९९, इंग्रजांचा व आमचा आपापल्या भाषाविषयी अभिमान १०१, भाषादूषणाच्या कैद्यांच्यास उत्तर १०२, इंग्रजीच्या अनुकरणाची मर्यादा १०३, परभाषेचें साध्य १०४, भाषादूषणाची उदाहरणे १०५, शुद्धतेचें निश्चित प्रमाण १०८,

१० लेखनशुद्धि.

१०८—११९.

उपोद्घात १०८, शास्त्र आणि रूढि १०९, व्याकरणाचें प्राधान्य १०९, भाषा आणि व्याकरण ११०, त्यांचा परस्पर संबंध ११०, मराठी भाषेची स्थिति १११, लेखनपद्धति बसविण्याचें साधन ११२, विषयाची तीन सदरे ११२, वर्णशुद्धि ११२, शब्दशुद्धि ११३, वाक्यशुद्धि ११५, सारांश ११९.

२६ भाषापद्धति.

१२०—१५१.

विषयोपक्रम १२०. मराठी भाषेची यापूर्वीची स्थिति १२०, सध्याची स्थिति १२०, भाषापद्धति १२१, उत्तम पद्धतीचे गुण-शुद्धता १२१, साधपणा १२२, सुबोधपणा १२४, इतर गुण-अवतरण १२७.

२७ भाषापद्धति.

(समाप्त)

१२९—१५१.

प्रस्तुत अंकाचा विषय १२९, भाषापद्धतीच्या भिन्नत्वाची उपपत्ति १२९, बरील भेदांत उत्तम कोणता या प्रश्नाचा विचार १२९, लोकमान्य ग्रंथांची भाषापद्धति १३०, सरळ व सोपी भाषा १३१, प्रौढ भाषा-सरणी १३५, इतर प्रकार १३८, इंग्रजीच्या अनुकरणाने सुरू झालेल्या तन्हा १३८, गद्याची प्रवृत्ति १३९, नवे प्रकार १३९, विनोदात्मक लेख १४३, सृष्टिवर्णन १४४, आणखी कांही उतारे १४६.

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठ

११ वाचन.

१५२-१६२.

विषयस्वरूप १५२, व्युत्पत्ति १५२, दोन लाभ १५२, मनोरंजन १५२, इतर प्रकारांशीं दुलना १५४, दुसरा लाभ ज्ञान १५६, विशेषतः निरूपण १५७, मराठीतील ग्रंथसंग्रह १५७, हल्लीचा वाचनाचा प्रघात १५८, त्याची खरी रीत १६०.

१२ भाषांतर.

१६२-१८०.

‘भाषांतर’ शब्दाचा इतिहास व व्याख्या १६२, पूर्वाचा भाषांतराचा प्रघात १६३, आलीकडील भाषांतरे १६४, भाषांतरकर्त्यास लागणारी साधने १६५, भाषांतराचे प्रकार १६६, आणखी दोन विभाग १६६, गोष्टींची वगैरे भाषांतरे १६६, शास्त्रीय ग्रंथांची १६७, कविताग्रंथांची १६८, भाषांतराच्या उत्कृष्टत्वाचे प्रमाण १७७, एका आक्षेपाचे निवारण १७७.

” निबंधमाला:—वर्ष पहिले.

१८०—१८६.

१३ लोकभ्रम.

१८६—१९५.

विषयोपक्षेप १८६, भुतेंखेतें १८६, त्यांविषयी लोकांच्या कल्पना १८८, त्यांचे अस्तित्व १८८, अंधार व ओसाड जागा यांची आवड १९०, दुसरे प्रत्यय १९१, भुतेंखेतें सारे थोतांड (सं०) १९२.

१४ लोकभ्रम

१९५—२०७.

शकुन १९५, या भ्रमाचा प्रचार १९५, निरनिराळे प्रकार—परदेशांतले १९५, आपल्या देशांतले १९७, शकुनाचा खरेपणा १९८, शंकेवर उत्तर १९९, या भ्रमापासून हानि २०१, परघमी लोकांचे अपशकुन २०१, आपल्यांतील प्रकार २०३, शकुनांवर विद्वानांचा विश्वास २०५, शकानिवारण; सारांश २०६.

१७ लोकभ्रम

२०७—२२२.

ज्योतिष २०७, विषयस्वरूप २०७, प्रस्तुत शास्त्राच्या उदयाची कारणे २०७, त्याचा प्रचार—या प्रकाराची कारणे २१०, मुख्य विषय—आक्षेपावर उत्तर २११, ग्रहगति आणि संसारकृत्ये यांचा परस्पर संबंध असण्याचा संभव २१२, प्रत्यक्ष अनुभव २१४, दुसरे काहो

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

विचार २१५, कृतकांचे विवरण २१७, खऱ्या ज्योति-
षांची योग्यता व उपयोग २१९.

२६ गर्व.

२२३—२४२.

मानसशास्त्र २२३, प्रस्तुत विषयाचें स्वरूप २२३, त्या-
विषयी वाचकांस होणाऱ्या कल्पना २२३, प्रकृत विवे-
चनाचा उद्देश—षड्विध २२४, गर्वाची दोन स्थाने २२५,
दोषरूप गर्व २२५, अदोषरूप गर्व—२३०, योग्य
रीतीचा गर्व २३०, दुसरे प्रकार—स्वाभिमान इ.
२३८, प्रस्तुत मनावृत्तीचें प्रयोजन २३९.

२८ वक्तृत्व.

२४२—२५८.

विषयोपक्षेप २४२, 'वक्तृत्व' शब्दाची व्याख्या
२४३, प्रस्तुत विषयाचे विभाग २४३, वक्तृत्वगुणाची
उत्पत्ति २४३, तिचा लोकसत्तात्मक राज्याशी संबंध
२४५, उदाहरणे—२४५, ग्रीस देश २४५, डिमो-
स्थनीस २४७, रोम २४८, सिसरो २५०, इंग्लंड
२५३, बर्क २५५.

२९ वक्तृत्व

२५८—२७३.

अवतरण २५८, प्रस्तुत अंकाचा विषय २५८, प्रस्तुत
गुणाचा प्रचार २५९, त्याच्या अभिवृद्धीचें एक माठें
कारण २६०, त्याचें संस्कृत व असंस्कृत रूप २६०,
प्रकृत विषयाचे तीन विभाग—प्राचीन काळ २६१,
मध्यम काळ २६७, महाराष्ट्र देश २६७, वक्तृत्व-
विशिष्ट राजकारणी पुरुष—२६८.

२० वक्तृत्व.

२७४—२८८.

प्रस्तुत अंकाचा विषय २७४, हिंदुधर्माचें उच्चीवन २७४,
धर्मशास्त्राच्या २७५, आमच्या देशाचा अध्यात्म विचा-
रांकडे कल २७६, इकडे सुरू झालेला एक नवा प्रकार
२७७, त्याची प्रवृत्ति व मराठ्यांच्या उदयाशी त्याचा
संबंध २७७, 'कीर्तन' शब्दाचा अर्थ, व मूळ प्रकार
२७८, तो सध्याच्या स्थितीस येऊन पोचण्याचा क्रम
२७९, या गुणांत नामांकितपणा पावलेले लोक २८३,
राष्ट्राचें व भाषेचें झालेले हित २८७.

प्रंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

११ वक्तृत्व.

२८९—३०६.

प्रकृत विषयाचा तिसरा विभाग २८९, विषयोपक्षेप २८९, वक्तृत्वाची विद्यमान स्थिति २८९, बाल्यावस्था २९०, मागल्या स्थितीत व सध्यांच्यात अंतर २९७, वक्तृत्वोत्तेजक सभा २९७, व्यापासन अपेक्षित कार्य २९९, वक्तृत्वादि गुणांचे उत्तैज्यत्व ३००, दक्षिणा प्रेक्षकमिष्ट्री व आलीकडील हंगेरी शिक्षणक्रम यांचेहि वैफल्य ('सं०') ३०४.

१२ वक्तृत्व.

३०७—३२१.

अवतरणे ३०७, वक्तृत्व—गुणाच्या उत्कर्षाचा संभव ३०७, सध्यांची स्थिति ३०७, उत्कर्षाची साधने ३०८, आलीकडील वक्ते ३१०.

१५ वक्तृत्व.

३२१—३२९.

प्रस्तुत अंकाचा विषय ३२१, वक्तृत्वाचे गुण ३२१, मनाचा शुद्धपणा ३२१. विद्वत्त्व ३२५, इतर गुण ३२६. वक्तृत्वप्राप्त उपयोग ३२७.

१४ वक्तृत्व—पत्रास उत्तर

३२९—३४९.

पत्र ३२९, उत्तर ३३४.

१४ निबंधमाला, वर्ष दुसरे.

३५०—३५२.

१५ ग्रंथांवर टीका.

३५२—३७२.

ग्रंथसमृद्धि ३५३, ग्रंथकारांची स्थिति ३५३, ती सुधारण्यास उपाय ३५५, ग्रंथपरीक्षेचा हद्दीचा प्रकार ३५५, त्याचे परिणाम ३५७, प्रस्तुत विषयावर सामान्यतः विचार ३५८, त्याची हकीकत ३५८, टीका करणारास आवश्यक गुण—मूल ग्रंथाचे ज्ञान ३५९, सत्यप्राप्ति ३५९, शांत स्वभाव ३६०, सहृदयता ३६२, टीकेचे सामान्य प्रकार ३६३, खरा टीकाकर्ता ३६४, प्रस्तुत विषयाविषयी लोकांच्या गैरसमजुती ३६५, चांगले टीकाकार निपजल्यापासून उपयोग ३७१.

१२ टॅपेस्ट्र

३७३—३७८.

‘टॅपेस्ट्र’ नाटकावर अभिप्राय ३७३—३७८.

११ वेदार्थयत्न

३७८—४००.

प्रस्तुत अंकाचा विषय ३७९, प्राचीन विद्येचे उन्नावन

अनुक्रमणिका.

७

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

३७९, वेदग्रंथांच्या अभ्यासाचे महत्त्व व उपयोग ३७९,
अन्य देशीय लोकांच्या संबंधानें ३७९, आपल्या संबं-
धानें ३८१, वेदांतील विषय ३८२, वेदांचा काळ ३८४,
प्रस्तुत भाषांतर ३८६, त्यांतील विषयसंग्रह ३८६,
न्यूनता व दोष ३८८, भाषेच्या संबंधाचे ३८८,
अर्थाच्या संबंधाचे ३९०, उपसंहार ४००.

३८ रसायनशास्त्र.

४०१—४०७.

रसायनशास्त्र ४०१, प्रस्तुत विषयाचा विस्तार ४०१,
पूर्वाचे ग्रंथ ४०१, प्रस्तुत ग्रंथाचे साहित्य ४०२, मुख्य
विषय ४०२, भाषापद्धति ४०३, स्वतंत्र रचना ४०३,
प्रयोग व प्रयोगांचे साहित्य ४०४, व्यावहारिक उदा-
हरणें व शिल्पक्रियांची माहिती ४०४, स्थलनिर्देश
४०५, उपसंहार ४०६,

४२ संस्कृत ग्रंथ.

४०७—४४०.

कौमुदी महोत्साह ४०८, गद्यपद्यावलि ४१५, भारत-
वर्षांय प्राचीन ऐतिहासिक कोश ४१८.

४४ मराठी पुस्तकें.

४४०—४६१.

सत्यशोधक समाजाचा रिपोर्ट ४४१, विद्यार्थिबुद्धिवार्धिनी
४५७, जमखर्चाची पद्धति ४५९.

४९ काव्येतिहास-संग्रह.

४६२—४८८.

मासिक पुस्तकांचा फैलाव ४६२, काव्येतिहास-संग्रह
४६३, याच्या उद्देशावर येणारे आक्षेप ४६३, पहिला—
इतिहासावर ४६४, दुसरा—मराठी कवितेवर ४७३,
तिसरा—संस्कृत कवितेवर ४७६, वरील तिन्ही विभा-
गांविषयीं पृथक् विचार ४७८, पुस्तकाविषयीं अभिप्राय
४८५, उपसंहार ४८६.

५१ नवीन पुस्तकें अभिप्राय.

४८८—५०६.

अपभ्रंशशब्दचंद्रिका ४८८, ज्ञानेश्वरी परिभाषा ५००.

६१ पत्रांचें उत्तर.

५०७—५१८.

सदरील अंकाचा विषय ५०७, सदरू पत्र न छापण्याची
कारणें ५०७, 'अपभ्रंशशब्दचंद्रिके' वर पहिला आक्षेप—
अव्याप्ति ५०९, दुसरा आक्षेप—अतिव्याप्ति ५१२,
तिसरा आक्षेप—पुनरुक्तता ५१४, चवथा आक्षेप—
अस्थानगतविस्तार ५१७, उपसंहार ५१८.

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

५३ नवीं पुस्तकें.

५१८—५२८.

नवीन पुस्तकें ५१८, ' तुकारामबाबांचे अभंगांतील निवडक वंचे ' ५१८, ' अमोलिक वैद्यक चातुर्य ' ५२०, ' शकावलि ' ५२२, अशा तऱ्हेच्या पुस्तकांची अवश्यकता ५२७.

२० तारा नाटक.

५२९—५५५.

प्रस्तुत अंकास स्वतंत्र विषय घेण्याची कारणे ५२९, ' तारा नाटक ' ५३२, त्याचें संविधानक ५३३, संविधानकांतील दोष ५४०, मूळ नाटकांत केलेले फर-फार ५४५, इकडील रीतरिवाजास न जमणारे भाग ५४६, प्रस्तुत ग्रंथापासून एतद्देशीयांस उपयोग ५४९, मराठी पुस्तक या दृष्टीने पाहतां प्रकृत नाटकांतील दोष ५५२, मासल्याकरतां उतारे ५५३.

२८ इंग्रजी भाषा.

५५६—५७१.

विषयोपक्षेप ५५६, प्रस्तुत विषयाचा उपयोग ५५६, इंग्रजी भाषेची उत्पत्ति ५५६, तिचे षटकावयव ५५७, इंग्रजी भाषेतील ग्रंथसंग्रह ५५९, गद्यात्मक ग्रंथांची प्रवृत्ति ५६०, तिची सुधारणा ५६०, गद्याचे प्रकार ५६४, निबंध ५६४, त्रैमासिकें ५६५, मेकॅले ५६८.

२९ इंग्रजी भाषा.

५७१—५८३.

अवतरण ५७१, इंग्रजी भाषेतील इतिहाससंग्रह ५७१, त्याचे विभाग ५७१, इंग्लंडचा इतिहास ५७२, नामांकित इतिहासकार ५७३, अर्वाचीन युरोपियन् राष्ट्रांचा इतिहास ५७७, ग्रीक् व रोमन् लोकांचा इतिहास ५७७, विख्यात इतिहासकार ५७८.

५८४—६०२.

३० इंग्रजी भाषा.

प्रस्तुत अंकाचा विषय ५८४, इकडील राष्ट्रांचा इतिहास ५८४, तो यथार्थ लिहितां येण्यास अवश्य पाहिजे असणारे गुण ५८४, इकडील लोकांविषयी माहिती ५८४, यथार्थ बुद्धि ५८७, या गुणांच्या अभावाची फळे ५९०.

३२ इंग्रजी भाषा.

६०२—६२८.

विषयोपन्यास ६०२, प्राच्य इतिहासाचे दोन भाग ६०२, पुढील लेखाचा विषय ६०३, अरब लोकांचा

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

इतिहास ६०३, इराण देशाचा इतिहास ६०६, हिंदु-
स्थानाचा इतिहास ६१५.

३६-निबंधमाला वर्ष ३ रें

६२९—६६८.

३३ डॉक्टर जॉन्सन

६६८—६८७.

प्रस्तुत विषयाचें अपूर्वत्व ६६८, त्यावर लिहिण्याचा
उद्देश ६७२, जॉन्सनचा जन्म व बाल्यावस्था ६७३,
त्याचें अध्ययन ६७४, अभ्यासाचा प्रकार ६७५,
बापाच्या मरणानंतर उपजीवनार्थे उद्योग ६७६, विवाह-
विद्यालयस्थापन—लंडन शहरास प्रस्थान ६८१,
गॅरिक ६८३.

३४ डॉक्टर जॉन्सन.

६८८—७०६.

अवतरण ६८८, जॉन्सनच्या विपत्तीचा आरंभ ६८८,
तिचीं कारणें ६८८, त्या वेळचीं विद्योपजीवि—जनांची
स्थिति ६८९, जॉन्सनचा उपजीवनार्थे उद्योग ६९२,
त्याचीं काव्ये व नाटके ६९२, इंग्रजी भाषेचा
कोश ६९७.

७०७—७११.

३५ डॉक्टर जॉन्सन.

जॉन्सनचे निबंध—'रॅब्लर' व 'एडलर' ७०७,
'रासेलस्' ७०८, वर्षासनावी नेमणूक ७१०.

३७ डॉक्टर जॉन्सन.

७११—७३१.

जॉन्सनचा उत्तरकाल ७११, 'क्लब' ची स्थापना
७१२, बॉस्वेल ७१३, स्कॉटलंड देशावर मुशाफरी
७२३, शेक्सपीयरची आवृत्ति ७२५, राज्यप्रकरणीं
लेख ७२५, 'कविचरित्र' ७२६, अखेरची हकीकत ७२९.

३९ डॉक्टर जॉन्सन.

७३१—७४६.

प्रस्तुत अंकाचा विषय ७३१, जॉन्सनचें शरीर ७३१,
पोषाखाचा वेगरे बेतवात ७३२, शिक्षपणाचे प्रकार
व जडलेल्या खोडी ७३२, स्वभाव ७३५, दयालुत्व
७३६, मानित्व ७३७, सत्यप्रीति ७३९, बुद्धिगुण ७३९,
कल्पनाशक्ति ७३९, तर्कशक्ति ७४१, उपसंहार ७४३.

४० डॉक्टर जॉन्सन.

७४६—७६०.

पूर्वचरित्रापासून बोध ७४६, सतत उद्योग ७४७,
गृहाचार ७५४, धर्म ७५७.

अंक

विषय व तपशील

पृष्ठे

४१ डॉक्टर जॉन्सन्.

७६१—७७५.

प्रस्तुत अंकाचा विषय ७६१, इंग्रजी राष्ट्रांचे गुण जॉन्सन्च्या ठायीं प्रतिबिंबित होण्याचे कारण ७६१, निश्चय ७६२, अभिमान ७६३, सद्यत्व ७६४, धैर्य ७६५, स्वकीयांविषयी व स्वदेशाविषयी प्रेम ७६६, दोषांचा उल्लेख ७६९, तुटकपणा ७७०, प्रह ७७१.

४२ डॉक्टर जॉन्सन्.

७७५—७९४.

प्रकृत अंकाचा विषय ७७५, लोकस्थितीचे द्विविध सादर ७७५, जॉन्सन्च्या वेळीं लोकभाषेची व विशेषी स्थिति ७७६, महाराष्ट्रभाषा; कोश व व्याकरण ७७९, निबंधादि रचनापद्धति ७८१, या सादर्यावरून ध्यावयाचा बोध ७८१, दुसरे राज्यपद्धतीचे सादर ७८९.

४५ मोरोपंताची कविता.

७९५—८०७.

प्रस्तुत निबंधाचे स्वरूप ७९५, त्यांत येणारे विषय ७९८, विवेचनाच्या विस्ताराबद्दल बगेरे वाचकांस सूचना ८०२, प्रस्तुत विषयाचे भाग ८०३, मोरोपंतावर आक्षेप ८०३, त्याच्या तर्फेचीं मते ८०६.

४६ मोरोपंताची कविता.

८०७—८१७.

विषयाचा उपक्षेप ८०७, पहिला आक्षेप—मराठी कविता केवळ भाषांतररूप होय ८०७, भाषांतररूप ग्रंथांची उदाहरणे ८०८, बरील वादाविषयींचीं अवांतर प्रमाणे ८०८, प्रत्यक्ष प्रमाण ८१०, दुसरा आक्षेप—अपरिचित शब्द ८१६.

४७ मोरोपंताची कविता.

८१८—८२७.

सदरील अंकाचा विषय ८१८, यमक व प्रास ८१८, संस्कृत कवींचा प्रघात ८१८, इंग्रजी कवींचा ८२१, बरील आक्षेपाचा ग्राह्य अंश ८२१, तो मोरोपंतावर कितपत लागू पडतो याविषयी विचार ८२२, तत्कालीन पंडितांचीं अभिरुचि प्रस्तुत कवीस कितपत बाधक झाली याविषयी विवरण ८२४.

५२ मोरोपंताची कविता.

८२७—८३९.

मोरोपंताच्या कवितेवरील आणखी कांही आक्षेपांचा विचार ८२७.

- अंक विषय व तपशील पृष्ठे
- ५४ मोरोपंताची कविता. ८४०—८५१.
विषयोपक्रम ८४०, 'केकावली' विषयी रावबहादुर-
रांचा अभिप्राय ८४०, त्यावर टीका ८४२.
- ५५ मोरोपंताची कविता. ८५१—८६२.
मागील विषय पुढे चालू ८५१, द्वैत व अद्वैत मते ८५१,
त्यांच्या सत्यासत्यत्वाविषयी विचार ८५२, अद्वैत मत
है 'खऱ्या' भक्तीचें कितपत विध्वंसक होय, या-
विषयी विवेचन ८५३.
- ५६ मोरोपंताची कविता. ८६२—८७३.
विषयोपन्यास ८६२, अर्वाचीन पांडित्याचा प्रकार
८६२, मिशनरींची स्थिति ८६३, विल्सन साहेबांच्या
लेखांवर दूषणें ८६४, प्रस्तुत कवीविषयी आणखी कांहीं
मते ८७२.
- ५७ मोरोपंताची कविता. ८७३—८८७
विषयोपन्यास ८७३, मोरोपंताच्या तर्फेची मंडळी
८७३, त्याच्या कवितेंतील मोठा विशेष ८७३, हा
त्याच्या कांतांच्या प्रसारास कारण ८७४, यावरून
त्याचें महाकवित्व कितपत ठरतें याविषयी विचार
८७७, मोरोपंताच्या कवितेचें गहनत्व व दुर्बोधत्व
८८१, बरील मताची यथार्थता ८८१.
- ५८ मोरोपंताची कविता. ८८८—९०७.
विषयोपक्षेप ८८८, लोकांची गतानुगतिकत्वाविषयी
प्रवृत्ति ८८८, मोरोपंताच्या काव्याचें अनेकार्थत्व
८९१, प्रस्तुत कवीचें पांडित्य ८९२, श्रीहर्षाची व
त्याची तुलना ८९४, त्याच्या कवितेंतील अनेकार्थात्मक
स्थळें ८९८, त्रेपआव्या अंकांतील आर्येविषयी विचार ९०४.
- ५९ मोरोपंताची कविता. ९०८—९२५.
प्रस्तुत अंकाचा विषय ९०८, मोरोपंत हा कवि आढे
की नाही हा वाद ९०८, याचें मूळ ९०९, चार आक्षे-
पात्मक उतारे व त्याविषयी विचार ९१७.
- ६० मोरोपंताची कविता. ९२६—९४९.
चालू अंकाचा विषय ९२६, रा० ओक यांच्या पत्रास
उत्तर ९२६, रा० कानेटकर यांच्या आक्षेपांचें परीक्षण ९४४.

- अंक विषय व तपशील पृष्ठे
- ६३ मोरोपंताची कविता. १४९—१८२
 प्रस्तुत अंकाचा विषय १४९, मोरोपंतास कवि ही संज्ञा
 लागेल की नाही याविषयी विचार १४९, प्रस्तुत कवीचें
 कवित्व गुण १५२, त्याच्या कवितेंतील गुण १५३,
 दोष १६९, उपसंहार १८१.
- ७२ मोरोपंताची कविता. १८२—१००३
 प्रस्तुत अंकाचा विषय १८२, रा० कानिटकर यांच्या
 दुसऱ्या पत्राचें उत्तर १८३.
- ४८ निबंधमाला वर्ष ४ ये १००४—१०३३.
 ७२ निबंधमाला वर्ष साहाचें १०३४—१०४६.
 ६४ लोकहितवादी १०४६—१०६०.
 विषयोपन्यास १०४७, लोकहितवादी १४९, त्यांच्या
 ग्रंथांचें सामान्य स्वरूप १०५०, त्यांतील मतें १०५६,
 ग्रंथरचनेचा उद्देश १०५७.
- ६५ लोकहितवादी. १०६१—१०७५.
 प्रस्तुत अंकाचा विषय १०६१, देशाची निकृष्ट स्थिति
 १०६१, अशा स्थितीची दोन स्वरूपे १०६२, त्यांपैकी
 दुसरें आपल्या देशास लागू १०६५, बरील स्थिति
 प्राप्त होण्याचो कारणें १०७०.
- ६६ लोकहितवादी. १०७६—१०८६.
 आपल्या देशाचें प्राचीनत्व १०७६, त्याची सांप्रतची
 स्थिति व त्यासंबंधी पाश्चात्य व तदनुयायी ग्रंथकारांचें
 मत १०७०, लोकहितवादीचें मत व त्याचें निरसन
 १०८०.
- ६७ लोकहितवादी. १०८६—१०९५.
 विषयोपक्षेप-ब्राह्मण १०८६, प्रस्तुत लेखापासून
 होणारा गैरसमज १०८७, ब्राह्मण मुरसदी १०८८.
 'निबंधसंग्रहातील उतारा १०९०, इंग्रजी ग्रंथकारांचे
 अभिप्राय १०९२.
- ६८ लोकहितवादी. १०९५—११०९.
 दोन्ही अभिप्रायांची तुलना १०९५, 'लोकहितवादी'च्या
 अभिप्रायाचें खण्डन १०९७, प्रस्तुत विषयावर
 आमचें मत ११०७.

अंक	विषय व तपशील	पृष्ठे
६९	लोकहितवादी. 'लोकहितवादी'चा जुन्या पंडिताविषयी अभिप्राय १११०. तो बाबून सद्दर्शनो मनांत येणारे विचार १११३, छात्रावियेवर 'लोकहितवादी'चा आक्षेप—त्याचे निर- सन १११६,	१११०—११२३
७०	लोकहितवादी. 'लोकहितवादी'चा छात्रावियेवर दुसरा आक्षेप—त्याचे निरसन ११२३, संस्कृत विद्येची उपयुक्तता ११२६, तिची व अर्बाचीन पाश्चात्य विद्येची तुलना ११२८, उपसंहार ११३३,	११२३—११३४.
७१	लोकहितवादी. विषयोपपत्त्यास ११३५, जुन्या पंडित.वर आक्षेप— वितण्ढवाद ११३५, व्यवहारगुण्यत्व ११४५, इतर दृषणे ११५०.	११३५—११५१.
७३	लोकहितवादी. विषयोपक्षेप ११५१, हिंदुधर्म ११५२, 'निबंधसंग्रह'- तील उतारा ११५४, भटांच्या अर्थशून्य अभ्ययनाच्या संबंधाने विचार ११५६.	११५१—११६०.
७४	लोकहितवादी. भटांवर दुसरा आक्षेप ११६०, भट आच्छादी ११६१, पोधे ११६७, दानधर्माच्या संबंधाने आक्षेप ११७१, पाश्चात्य राष्ट्रांत भटांचे माहात्म्य ११७२.	११६१—११७५.
७५	लोकहितवादी. ब्राह्मणांचे प्रत्य ११७५, हा मत्सरभाव उत्पन्न होण्याची कारणे ११७६, ब्राह्मणांची व इतर राष्ट्रांची तुलना ११७८, वस्तुस्थिति ११८१, हकींच्या उच्च जातीच्या वर्तनांत व ब्राह्मणांच्या वतनांत अंतर ११८३, शेवटचे दोन मुद्दे ११८५.	११७५—११९२.
७६	लोकहितवादी. उपसंहार ११९२, मागील विवेचनाचे तीव्रत्व ११९३, त्यांतील हेतु ११९४, इतर येणारे आक्षेप ११९८, निबंधसंग्रह'तल्य उतारा १२००.	११९२—१२०५.